

Smaa Bidrag til Artilleriets Historie under Kristian d. 4de.

Af

Otto Blom.

I.

Robert Scott og Læderkanonerne.

I en Afhandling, „Who invented the leather guns?“ har Oberstlieutenant H. W. L. Hime i det engelske Artilleris Tidsskrift, „Proceedings of the Royal Artillery Institution“ (Vol. XXV, 1898) henledet Opmærksomheden paa en Artilleriofficer fra Kong Karl d. 1stes Dage ved Navn Robert Scott. Dennes Epitafium i St. Marys Kirke i Lambeth i London betegner ham som Opfinder af de saakaldte Læderkanoner, der ellers gjerne omtales som en Opfindelse af Melchior v. Wurmbrandt, efter hvis Forslag Gustav Adolf 1627 indførte dem i Sverrig for dog efter faa Aar igjen at opgive dem. Gravskriften beretter, at Scott, efterat have tilført Kongen af Sverrig et Kompagni Soldater paa 200 Md., tjente ham i fem Aar, hvoraf de sidste tre som Generalkvartermester for Armeen; efterat have opnaaet sin Afsked i Naade gik han til Danmark, hvor Kongen gjorde ham til General for sit Artilleri; endeligt vendte han hjem til sit Fædre-

land, England, hvor Kong Karl gjorde ham til sin Kammerjunker og gav ham en aarlig Løn af 600 Pd. Strl. Han døde 1631.

Oberstltn. Hime oplyser efter en engelsk Regerings-Registrant, at der ganske rigtigt d. 20. Febr. 1630 er tilstaaet Oberst Robert Scott en Aarspenge af 600 Pd. Strl., efterat der allerede d. 3. Sept. 1629 var givet Ordre til for 1400 Pd. Strl. at indkjøbe et Hus i Lambeth med 8 Acres (ca. 6 Tdr. Land) Tilliggende til Brug for Oberst Scott i Kongens Tjeneste. Der opstilles den Formodning, at Scott i den korte Tid, han har tjent Kong Karl d. 1ste som Oberst, har faaet de af ham opfundne Læderkanoner indførte i England, hvor de leilighedsvis omtales under Borgerkrigen mellem Kavalererne og Rundhovederne, hvorimod Hime finder det ikke urimeligt, at det kan have været Læderkanoner af Wurmbrandts Konstruktion, som den skotske Hær brugte i Slaget ved Newburn 1640, idet de kunne være bragte hjem til Skotland af Sir Alexander Leslie, da han 1638 forlod Dronning Kristines Tjeneste.

En særdeles god Støtte for Beretningen i Robert Scotts Gravskrift om hans Tjeneste i den svenske Hær og om hans Paternitet til Læderkanonerne har Oberstltn. Hime fundet ved at benytte A. Cronholms fortræffelige Værk, „Sveriges Historia under Gustaf II Adolf“. I 2det Bind af dette Skrift omtales Scott og hans Kanoner jævnligt i Anledning af Forberedelserne til Felttoget i Vestpreussen 1628, idet Cronholm derved støtter sig til og omhyggeligt citerer en Række af Breve i det danske Rigsarkiv, skrevne fra Stockholm 1628 til de høieste Regeringsautoriteter hjemme af den danske Adelsmand, Erik Krabbe til Veibyvad, som i Aarene 1626--1630 var

Kristian d. 4des Agent eller Resident i Stockholm. Det er fornemmelig tre Breve, et af 11. Mai og to af 30. Mai 1628, skrevne til Kong Kristian og til Kongens Kansler Kristian Fris til Kragerup, som Cronholm har hentyttet. Det vilde ikke svare Regning paa dette Sted at gjengive dem ordret, saa meget mindre, som Cronholm har brugt dem meget omhyggeligt; men da denne har forbigaaet Et og Andet, der har været uden Interesse for hans Øiemed, tror jeg at kunne forsvare at give et Resumé under Et af Brevenes Indhold, forsaavidt det angaaar Robert Scott og hans Læderkanoner, deriblandt et fjerde Brev fra Erik Krabbe, som Cronholm ikke har kunnet benytte, fordi det først ifjor (1900) er fundet i Rigsarkivet.

Dette sidstnævnte Brev, stilet til den udvalgte Prins, Kristian d. 4des ældste Søn, som i Faderens Fraværelse i Krigen mod Keiseren stod i Spidsen for Regeringen hjemme, er mere end et Aar ældre end de øvrige Breve, nemlig skrevet d. 6. April 1627. Krabbe beretter deri, at en Friherre Wurmbrandt, som under den svenske Feide, altsaa under Kalmarkrigen, har tjent i Danmark, har inventeret Læderstykker, som Kongen af Sverrig har prøberet paa Isen og bestemt sig til at indføre ved Troppe, idet han har skjænket Opfinderen Kronens Gaard Juleta som Belønning. Læderstykkerne føre samme Kugle som Metalstykker, men bruge kun omtrent halvt saa meget Krudt og skyde dog skarpere end disse; de ere saa lette, at tre eller fire Mand kunne bringe dem op paa Klipper og Bjerge, og at to Mand let kunne trække dem paa flad Mark; de ere hurtige at lade med Patroner ligesom andre smaa Bøsser; og efter Wurmbrandts Angivelse kunne de gjøre 60 eller 100 Skud uden Afkjøling. Imidlertid gjør Krabbe allerede i dette samme Brev af

6. April 1627 opmærksom paa, at der foruden Wurmbrandt findes „en anden Person af Artilleriet“, der ligeledes har forfærdiget Læderstykker og præsenteret dem for Gustav Adolf; men han er kommen post festum, uagtet han har udtænkt sin Invention før Wurmbrandt og skal overgaa denne i Indsigt og Erfaring. Jo længere man skyder med hans Stykker, desto renere skulle de blive uden Afkjøling. I Stykkerne findes der af Metal kun en tynd Kobberplade inderst, omlagt saa stærkt med Tagl, at den ikke let kan springe, og overtrukket med Læder udvendigt.

Det er egenligt alene med denne anden Inventor, med andre Ord Robert Scott og hans Opfindelse, at Krabbe beskjæftiger sig godt og vel et Aar senere i sine Breve af 11. og 30. Mai 1628 til Kristian d. 4de selv og hans Kansler. Kongen maa have paalagt Krabbe at indlede Forhandlinger med Wurmbrandt om at afkjøbe ham hans Invention, og „den Herremand“, som han diskret betegnes i Brevet, har gjort Mine til at gaa ind paa en slig hemmelig Forhandling, men synes bagefter at have skiftet Sind. Krabbe har derfor henvendt sig til „en Skotte“, som ogsaa forfærdiger Læderstykker, med hvilke der ved Skibsholmen sidste Vinter blev gjort Prøver, som Kansleren Kristian Fris og Rigsraaden Tage Thott Ottesen overværede under deres Ophold i Stockholm paa en Ambassade til Gustav Adolf; Krabbe kan derfor ogsaa appellere til Kanslerens Erindring om, hvormeget de Svenske dengang berømte denne Skotte. Kongen af Sverrig havde ikke kunnet komme til Enighed med ham om Prisen for hans Hemmelighed, for hvilken han forlangte en Sum af 20000 Rdlr. Species; Skotten, der hidtil havde tjent som Generalkvartermester i den svenske Hær, havde

derfor begjæret sin Afsked og faaet den, skjøndt meget ugjerne, da Kongen nødigt vilde have, at nogen anden Potentat skulde komme i Besiddelse af Hemmeligheden. Endnu efterat Kongen var gaaet ombord (d. 29. April) for at begive sig til Krigsskuepladsen i Preussen, havde Raadet paany forhandlet med Skotten og lovet, at Kongen nok vilde gaa ind paa hans Forlangende, naar han blot vilde blive; men det vilde han ikke, eftersom han ikke havde kunnet faa, hvad han alt forud havde tilgode, efter hans eget Sigende 16000 svenske Daler. Han har nu bestemt sig til at søge sig en anden Herre, og Krabbe har opfordret ham til at tilbyde Kongen af Danmark sin Tjeneste, hvad han og har lovet. Krabbe fremhæver for Kongen, at Skottens Læderstykker ere ikke halvt saa tunge som Wurmbrandts og dog holde Proba med $\frac{1}{2}$ Kuglevægt Krudt, de sidstnævnte derimod kun med $\frac{1}{8}$ Kuglevægt(?). Et af Skottens Læderstykker, som han havde i Stockholm, har han lykkeligt faaet udpraktiseret tilsøs forbi Vaxholm til Svenskernes Fortrydelse. Tilvirkningen af Læderstykker er iøvrigt ikke Skottens eneste Hemmelighed; han ved ogsaa, hvorledes man i en Fæstning eller paa et Skib kan skyde 500 Skud paa en Gang og derhos lade 10 Gange, før en Anden kan lade en Musket en Gang; men i aaben Mark kan han gjøre 50 Skud og lade fire eller fem Gange, medens Andre lade en Gang. Han har derhos betroet Krabbe, at han kjender en Person, som besidder Hemmeligheden ved Perpetuum mobile, og som forstaar at tingere Kvægsølv, saa det ikke er til at skjelne fra Guld, saaledes som det skal være prøvet i Gabriel Bengtson Oxenstiernas Nærværelse. Krabbe mener for vist, at Skotten selv er den omtalte, unavngivne Person; thi det er ham vitterligt nok „illum habere multarum utilium

rerum scientiam“. Krabbe udtaler et inderligt Ønske om, at det maa lykkes at erhverve denne Mands Tjeneste for Kongen af Danmark, hvad enten det nu er Skottens artilleristiske Opfindelser og Hemmeligheder, eller hans Egenskaber som Adept, der i stærkest Grad have taget Brevskriverens Fantasi fangen. Brevet til Kongen af 11. Mai nævner, at Skottens Afreise fra Stockholm muligt kan trække lidt ud, for at han kan faa sikkert sig sit Tilgodehavende hos den svenske Regering; Brevet til Kansleren af 30. Mai ender med at bede om Undskyldning, fordi det er saa kort, eftersom Skotten haster saameget.

En nøgtern Nutidslæser af Erik Krabbes Breve undrager sig ikke let et Indtryk af, at den ærlige og velbyrdige Brevskriver — hans Iver for Kongens Tjeneste ganske ufortalt — har været noget lettroende, og at Robert Scott har været idetmindste et Stykke af en Styverfænger, om han end har forfærdiget et Læderstykke, som har vundet Anerkjendelse ved de neppe meget dybtgaaende Prøver i Stockholm. Robert Scott selv maa have været Hjemmelsmanden for det Meste af, hvad Krabbes Breve og hvad hans egen Gravskrift fortælle om ham, saa at Overensstemmelsen i disse Beretninger ikke give synderlig Garanti for deres Nøiagtighed, om end de engelske Arkivkilders Samstemning i et enkelt Punkt med Gravskriften støtter dennes Troværdighed noget. Hvorom alting er, maa jeg tilstaa, at jeg har set med nogen Mistro til Gravskriftens Paastand om, at Robert Scott i Mellemtiden mellem Opholdene i Sverrig og i England, altsaa engang i de fem Fjerdingsaar mellem 30. Mai 1628 og 3. Sept. 1629, skulde have beklædt en Stilling som General for Kongen af Danmarks Artilleri. Det jeg ved af, kjendes han ikke som saadan af nogen dansk Historieskriver;

hverken blandt Kristian d. 4des egenhændige Breve eller i Kancelliets Brevbog over Korrespondancen med Sverrig har jeg kunnet finde nogen Ordre til Erik Krabbe om at forhandle med Robert Scott; det er forgjæves at søge dette Navn i de rigtignok overmaade tarvelige Levninger af danske Tøihus- og Artilleriregnskaber for 1628 og 1629 saavel som i samme Aars Rentemesterregnskaber; der findes i disse intet Spor af, at han har oppebaaret Lønning som Artilleriofficer eller Honorar af nogen Slags for Opfindelsen af Læderkanonerne eller for nogen af sine andre mærkelige „Secreta“. Og dog har Gravskriften beholdt Ret. Der haves nemlig i Rigsarkivet en paa Tydsk affattet Fortegnelse over Bestallinger for nogle Officerer, især Artilleriofficerer i Kristian d. 4des Krigstjeneste, indeholdende korte Angivelser af Lønningsvilkaarene; deraf at Lønningerne ere angivne som maanedlige, kan man slutte, at disse Udnævnelser kun ere beregnede paa Krigstid, og paa at tilbagekaldes med kort Varsel, naar Krigen var forbi, og det uagtet flere af de opførte Bestallingshavere vides at have tjent Kongen mange Aar baade før og senere i Fredstider, men da for en meget lavere Aarsløn. I denne Fortegnelse er opført en fra Kjøbenhavn d. 6. Juli 1628 udfærdiget Bestalling for Robert Scott som „General-Artilleriemeister“ med samme Gage, som der før ham har været tilstaaet Andre af samme Charge, hvilket nærmere forklares saaledes, at det i hans Kapitulation er fastsat, at han som General-Artillerimester skal have 400 Rdlr. om Maaneden; men i det Tilfælde, at han hverver og stiller et Kompagni Soldater, skal der fra Mønstringsdagen yderligere gives ham 300 „wegen des Generalats“.

Jeg er ikke i Stand til at afgjøre, hvilken Stilling

Robert Scott egenligt har indtaget som General-Artillerimester, da jeg ikke ved nogen Anden, der har ført denne Titel i den danske Armeé; noget permanent Rigsembede, svarende til Franskmændenes „Grand-maitre d'Artillerie“ eller Engelskmændenes „Master-general of the Ordnance“, har det dog sikkert ikke været. Efter Lønningens Størrelse at dømme maa det have været en temmelig betydelig Stilling, Scott har indtaget; dog lønnedes Johan Philip Fuchs meget høiere, med 2000 Rdlr. om Maaneden, i det Aar, han tjente Kristian d. 4de som General for Infanteriet og Artilleriet ved Hæren i Tydskland under Kejserkrigen, indtil han fik Banesaar ved Lutter am Barenberg. Af andre høiere Artilleriofficerer, som under Kristian d. 4. have gjort Tjeneste i Krigen, kan der efter den ovenomtalte Bestallingsfortegnelse nævnes: Kaspar Mildenitz, der fra 1585 havde tjent som Lieutenant og vistnok fra 1588 som Hovedsmand for Besætningen paa Kronborg, og der d. 11. Marts 1611 fik Bestalling som „Oberster Artillerimeister“ og som saadan faldt ved Stormen paa Kalmar; endvidere Kristoffer Schwenke, som efter fra 1612 at have tjent som Arkelimester paa Elfsborg og Kronborg, d. 19. Jan. 1618 var blevet Arkelimester ved Tøihuset i Kjøbenhavn, i hvilket Embede han døde d. 21. Decbr. 1653, men som under Keiserkrigen fik Bestalling d. 11. Febr. 1626 som „Feldzeugmeister“, i hvilken Stilling han blev haardt saaret ved Lutter am Barenberg; endeligt Moritz Hermann von Oeynhausen, der d. 7. Nov. 1628 fik Bestalling som „Commandeur der Artillerie“. Alle disse tre Artilleriofficerer fik ifølge samme Bestallingsfortegnelse en maanedlig Krigslønning af 100 Rdlr., altsaa kun $\frac{1}{4}$ af Scotts. Om General-Artillerimesterens Myndighed har strakt sig udenfor det Artilleri, som stod i

Marken overfor Fjenden, om han f. Ex. har havt Myndighed over Fæstningernes og Flaadens Artilleriforraad, er vist vanskeligt at afgjøre; jeg tror det ikke; i de faa Levninger af Artilleriregnskaber, der ere bevarede fra 1628 og 1629, har jeg ikke fundet ham nævnt.

Fra d. 30. Mai til d. 6. Juli 1628, da Scott fik sin Bestalling som General-Artillerimester, er der kun gaaet lidt over fem Uger; endnu kortere Tid end som saa kan der vel neppe været gaaet fra det Øjeblik, da han forlod Kristian d. 4des Tjeneste, til den Dag, d. 3. Sept. 1629, da han allerede var i Kongen af Englands. Man maa derfor antage, at han er blevet aftakket af Kristian d. 4de, senest umiddelbart efter at Keiseren havde ratificeret Freden i Lybek, d. 13. Juni 1629. Men det er ikke usandsynligt, at han er blevet aftakket allerede før d. 7. Nov. 1628, da Oeynhausens fik Bestalling som Kommandeur for Artilleriet, i hvilket Tilfælde Scotts Tjeneste i den danske Armee kun har strakt sig over fire Maaneder.

I mit Skrift fra 1877, „Kristian d. 4des Artilleri, hans Tøihuse og Vaabenforraad“ (p. 223), har jeg leilighedsvis bemærket, at Kronborg Kobbermøllens Regnskaber 1624—29 indeholde et Par Poster, som muligt antyde, at der i Danmark er gjort Prøver med Læderkanoner 1628 og 1629. Oberstltnt. Hime, som har lagt Mærke til min Notits derom, antager det for sandsynligt, at det er Læderstykker af Robert Scotts Invention og Tilvirkning, der have været under Forsøg. Det kan være, at denne Gisning er rigtig, men bevises kan det ikke. Det er i høi Grad rimeligt, at Scott har faaet den af sine Læderkanoner, som han havde praktiseret søværts bort fra Stockholm vistnok til Danmark, præsenteret og prøvet her i Landet, umiddelbart efter eller muligt endog før

før han i Juli 1628 traadte i Kristian d. 4des Tjeneste; det er derhos rimeligt, at han har givet det første Stød til, at det forsøgte her i Landet at eftergjøre hans Læderskyts; men det faar at staa uafgjort hen, om det er under hans Auspicier, at Forsøgene ere førte videre og afsluttede.

I Kronborg Kobbermølles og Giethusregnskab 1624—29 finder man opført følgende Udgifts- og Indtægtsposter blandt mangfoldige andre, som her ikke komme i Betragtning:

D. 24. Aug. 1628 er udleveret: 1 Bøssekammer, vog 6 Lspd.

D. 2. Okt. 1628 er udleveret: 2 Kobberkamre til „Lerstøcker“, voge 2 Skpd. 5 Lspd.

D. 13. Okt. 1628 er modtaget: 2 Bøssekamre, voge 2 Skpd. 5 Lspd.

D. 16. Dec. 1628 er modtaget: 1 Bøssekammer eller Kammerstykke, vog 1 Skpd. 1 Lspd.

D. 13. Jan. 1629 er udleveret: 1 Kammer til den nye Invention, vog 1 Skpd. 1 Lspd.

Forudsat, at det førstnævnte, d. 24. Aug. udleverede „Bøssekammer“ paa ikkun 96 Pds. Vægt, ligesom de d. 2. Okt. og d. 13. Jan. udleverede Kamre, har været bestemt til et „Lerstøcke“, anser jeg det for høist rimeligt, at dette første Læderstykke har været af Robert Scotts Konstruktion; ved Bøssekamret maa da forstaas det tynde Metalrør, der dannede Løbet i Læderkanonen. Mere tvivlsomt eller endog lidet sandsynligt forekommer det, at de d. 2. Okt. og 13. Jan. udleverede Kobberkamre eller Kammerstykker til Læderstykker eller til den „nye Invention“, — hvorledes det end forholder sig med deres Vandren ud og ind ad Giethusets Porte — have hørt netop til Robert Scotts Piecer. Disse fremhæves jo af Erik Krabbe

for deres ringe Vægt, mindre end Halvdelen af, hvad Wurmbrandts Kanoner veiede; men her veie „Kobberkamrene“ alene i Gennemsnit 360 og 336 Pd., hvad der ikke er saa helt lidt, naar det sammenholdes med, at selvsamme Dag, d. 2. Okt. 1628, da Giethuset leverede de to Kamre paa gennemsnitlig 360 Pd., leverede det de første af en Leverance af 14 helt metalstøbte, 6pds „Regimentskanoner“, hvis Vægt i Middeltal var netop den selvsamme som Kamrenes, nemlig 360 Pd. Man fristes til at spørge sig selv om, hvad man mon da egentligt har tænkt sig at vinde ved „den nye Invention“.

Den sidste Udlevering og Indlevering af et Kammer, det paa 1 Skpd. 1 Lspd., staar formentlig i Forbindelse med følgende Poster i Rentemestrenes Udgiftsregnskab for 1628—29:

D. 19. Dec. 1628: Givet Haandværksfolk, som hjælpe den Kapitain at gjøre den nye Invention af „Ledder“ til Stykkerne.....10 Rdlr.

D. 16. Marts 1629: Givet Mattias Andre von Wischow til Plitzfolk8 Rdlr.

D. 20. Marts 1629: Antvordet for^{ne} Mathias Andre von Wischow til Plitzfolk at hjælpe ham at gjøre en Prøve af „Ledderstykker“8 Rdlr.

D. 27. Marts 1629: Givet Kapitain Andre von Weischoff, Kgl. Maj. har bevilget ham, for han har undervist Kristoffer Schwencke Tøimester at gjøre „Ledderstøcker“, efter hans Supplikation.....200 Rdlr.

Kapitain Mattias Andre von Wischow er ellers, saavidt vides, ganske ubekjendt; man kan kun gjætte paa, at han har været en af de tyske Kapitainer, der tjente Kristian d. 4de under Keiserkrigen. Ligeoverfor Juleta Kongsgaard og 12000 Rdlr., som Wurmbrandt fik for Opfindelsen af Læderkanonerne to Aar forud, og

overfor de 20000 Rdlr., som Robert Scott forlangte for sin Invention i samme Retning — ei at tale om den maanedlige Løn af 400 Rdlr., den sidste fik i Danmark, og den Aarpenge af 600 Pd. Strl., han opnaaede i England — ser den Belønning af 200 Rdlr., som tilstodes Wischow engang for alle, mærkeligt lurvet ud, selv om man tager i Betragtning, at han ikke har været Mand for at lære Kristoffer Schwencke den ædle Kunst at gjøre Guld eller at indvie ham i Hemmeligheden ved Perpetuum mobile, hvad der efter Erik Krabbes Mening vilde have været en smal Sag for Robert Scott. Det skjønnes ikke rettere efter den ringe Belønning, der tilstodes Wischow, end, at enten har Kristian d. 4de i Foraaret 1629 gennemskuet, at Opfindelsen af Læderkanonerne ikke var meget bevendt, eller Wischow har kun været en underordnet Hjælper i en Andens Tjeneste, maaske i Scotts. Eller har maaske den keiserlige Stykkapitain Michael Mieth Ret, naar han i sin „Artilleriæ recentior Praxis“ fra 1683 paastaar, at Læderkanonerne, som Svenskerne en 50 Aar før hans Tid havde bragt i Velten for en føie Stund, alt dengang slet ikke vare nogen ny Opfindelse, men kjendte og beskrevne længe forud? Dermed forklares det maaske bedst, at Kristian d. 4de ikke har belønnet Wischow rigeligere.

Et Produkt, sagtens det eneste synlige af Wischows og Kristoffer Schwenckes forenede Bestræbelser, har man muligvis havt i „et gammelt Læderstykke med Kobberkammer, udi Munden sønderskudt“, som ifølge et Inventarium fra Efteraaret 1646 fandtes paa Kjøbenhavns Tøihus; det brændte med dette i Febr. 1647. Paa Glückstadts Tøihus fandtes der 1686 et $\frac{3}{4}$ pds. Metalstykke, omvundet med Læder og Tovværk. En 2pds, 16 Kalibre lang, 91 Pd. tung Læderkanon, som nu findes

i den historiske Vaabensamling paa Kjøbenhavns Tøihus, er først 1857 erhvervet fra Arsenalet i Hamborg.

II.

David Frederik von Siegroth og de rekulefrie Lavetter.

Dengang Erik Krabbe d. 11. Mai 1628 skrev til Kristian d. 4de fra Stockholm om de Forhandlinger, han havde indledet med Melchior von Wurmbrandt og Robert Scott, vare disse to ikke de eneste af Gustav Adolfs Officerer, der havde professionelle Hemmeligheder tilfals. I det samme Brev indberetter han nemlig, at der i Stockholm er „en Anden, som forstaar et Instrument, at Stykker skulle aldeles ikke rekulere, naar der fyres“. Denne Inventor har tilbudt, at, naar Kongen vilde sende ham et Honorar efter sit Godtbefindende, vilde han fly Krabbe en Tegning af Instrumentet, hvorefter Kongen kunde lade forfærdige saa mange, som det behages; dog stiller han det Vilkaar, at det skal holdes hemmeligt, hvem der har røbet Opfindelsen for Krabbe, eftersom Kongen af Sverrig selv har prøvet den og funden den „vittig“. — I et senere Brev til Kristian d. 4de af d. 17. Aug. s. A. bringer Krabbe Sagen i Erindring og beder om Kongens Resolution paa Tilbudet.

Erik Krabbe synes det paafølgende Efteraar at have gjort en Skyndereise ned til Kjøbenhavn og har da maaske opgivet Inventors Navn, som han i sine Breve ikke har nævnt. Efterat han igjen havde givet sig paa Veien til sin Post i Stockholm, er der gjennem det danske Kancelli under d. 1. Novbr. 1628 udfærdiget et Kongebrev til ham om, at, eftersom En ved Navn Siegroth har foregivet for ham at forstaa at støbe Jernstykker

ligesaa store og lette og til samme Kugle og Krudt som Kobberstykker, saa paalægges det Krabbe at skaffe Oplysning samt paa det nøieste at tinge med Opfinderen om, hvad han begjærer for denne Opfindelse saavel som for „det Instrument, at Stykkerne ikke skulle rekulere“, og dernæst gjøre Indberetning desangaaende. -- Under 14. Febr. 1629 er dernæst udfærdiget et andet Kongebrev til Krabbe med Ordre, at da der i Sverrig findes En, „som lader sig forlyde at vide en Kunst med Stykker, at de, naar de fyres, ikke skulle tilbagespringe“, og som er villig til at aabenbare samme Kunst mod en Recompense af 200 Rdlr. Species, saa paalægges det Krabbe at kontrahere med ham, om at han: enten personligt skal begive sig herved til Danmark for at gjøre Prøve med sin Opfindelse, i hvilket Tilfælde der loves ham en Belønning af 200 Rdl. som ovenfor nævnt foruden Godtgjørelse for Reiseomkostningerne; eller han skal fremsætte sin Opfindelse skriftligt for Kongen, i hvilket Tilfælde denne da vil lade ham udbetale de 200 Rdlr., „dersom Vi samme hans foregivne Anslag, naar vi det probere, godt og ret befinde“¹⁾.

Gustav Adolf har havt to Officerer af Navnet Siegroth i sin Tjeneste. Den ene, Hans Henrik von Siegroth var 1624 Oberst i Artilleriet; det er ham, man har villet gjøre til Ophavsmand til de svenske metal- eller jernstøbte Regimentskanoner, dog som det synes uden anden Hjemmel end en vrøvlagtigt gjengiven Anekdote uden Pointe, som Staden Frankfurts Stykkapitain Daniel Elrich giver tilbedste i det Tillæg, hvormed han har udstyret sin tyske Oversættelse fra 1676 af den polske Felttøi-

¹⁾ De to her nævnte Kongebreve af 1. Novbr. 1628 og 14. Febr. 1629 findes i Kancelliets Sjællandske Tegnelser.

mester Kasimir Siemienowicz's bekjendte Artilleriværk. Den anden af Navnet var David Frederik von Siegroth, som i Decbr. 1625 endnu var Kapitain i det svenske Artilleri, derefter blev Møntgardein og fra 1629 stillet i Spidsen for Bjergværksvæsenet, indtil han fra 1644 til sin Død 1649 paany tjente i Artilleriet som Oberst.

Det er denne sidste, David Frederik von Siegroth, som Erik Krabbe har havt at forhandle med, og som Kristian d. 4de i Kongebrevet af 14. Febr. 1629 har givet de to Alternativer at vælge imellem. Af disse har Siegroth valgt det første, som det ses af et Brev fra Helsingør, af 5. Juli 1629 til Kong Gustav Adolf fra dennes Resident i Danmark, Johan Fegreus¹⁾. Siegroth, som har staaet i Forbindelse med denne, befandt sig dengang ved Kristian d. 4des Hovedkvarter ved Armeen i Sønderjylland eller i Holsten. Det er rimeligt nok for at kunne demonstrere Fortræffeligheden af sin „Kunst med Stykker, at de, naar de fyres, ikke skulle tilbagespringe“, at Siegroth d. 2. Juli 1629 paa Rentekammeret har hævet en Sum af 40 Rdlr., at bruge til Kongens Behov²⁾. Muligt er det til den samme Opfindelse, der hentydes i en destoværre udateret Blyantsoptegnelse fra Kristian d. 4des egen Haand³⁾; saa uklart end Kongen har udtrykt sig, synes den dog at dreie sig om et Projekt til at mindske Rekulestødet af en Kanon ved at lade det udlømme sig igjennem en eller flere Staalpjer, der have været anbragte paa Lavetten, uvist hvor eller hvorledes; Kongen synes forud at have ventet sig noget andet og mere af Sieg-

¹⁾ Adlersparre: Historiska Samlingar, III, 101.

²⁾ Rentemesterregnskabet 1629/30.

³⁾ Bricka o. Fridericia: Kristian den Fjerdes egenhændige Breve, VII, 97–98.

roths „Instrument“, nemlig at det ikke blot skulde have mildnet Stødet i Affutagen, men helt tilintetgjort Kanonens Tilbageløb, hvorved han har tænkt sig, at den af Krudtet udviklede Energi i fuldere Maal skulde blive overført paa Kuglen, naar ingen Part af den medgik til at sætte Kanonen med Lavetten i Bevægelse bagud.

Har Siegroths Invention saaledes ikke fyldestgjort Kristian d. 4des egenlige Forventninger, saa har Kongen imidlertid benyttet hans Ophold her i Landet til igjennem sin Oversekretair i det tyske Kancelli, Frederik Günther, at affordre ham nogle iøvrigt lidet betydelige Oplysninger angaaende de Vilkaar, hvorunder Støbningen af Metalskyts foregik i Sverrig¹⁾. Den Forventning, som er udtalt i Kongebrevet af 1. Novbr. 1628, men rigtignok ikke i det af 14. Febr. 1629, at Siegroth skulde have Anvisninger at give angaaende Støbningen af let Jernskyts, har formodentlig hvilet paa en Misforstaaelse, enten det er Krabbe, der har misforstaaet ham, eller Regeringen hjemme, som har misforstaaet Krabbe; det var nemlig ikke om Støbningen, men om den paa hin Tid ellers forlængst opgivne Smedning af Jernkanoner, at han havde Forslag at gjøre. Et Par udaterede Optegnelser af Kongen²⁾ synes at vise, at denne har næret nogen Betænkelighed ved Forslagene, maaske af Hensyn til den Eneret paa Tilvirkningen af Jernskyts, som 1624 var indrømmet Participanterne i det norske Jernkompagni³⁾. Hvorom alting er, saa har Kristian d. 4de fra sit Hovedkvarter paa Herregaarden Ø ved Sliens Munding d. 22. Juni

¹⁾ Bricka o. Fridericia: Kristian den Fjerdes egenhændige Breve, II, 208 o. 209.

²⁾ Bricka o. Fridericia: Kristian den Fjerdes egenhændige Breve, VII, 113.

³⁾ Norske Rigsregistrarer, V, 403.

1629 igjennem det tydske Kancelli tilstaaet Siegroth en Koncession paa visse Begunstigelser ved Anlægget af et Værk, hvor der af Stangjern skulde afsmedes Kanoner af 100 Kuglers Vægt, altsaa meget lette især efter den Tids Forhold¹⁾. Siegroth har betinget sig, at Koncessionen skulde holdes ganske hemmelig, samt at Kongen ikke maatte forlange, at Værket skulde være sat i Gang og istand til at levere Kanoner, før fire Maaneder efterat Bevillingen var udfærdiget. Der synes i Virkeligheden ikke at være Spor af, at Kanonværket nogensinde er kommet videre end til det ganske løse Projekt.

I Rentemestrenes Udgiftsregnskab for 1629—30 har jeg ledet forgjæves efter en Post paa de 200 Daler, som Siegroth havde Løfte om for den Invention til at hindre Kanoner i at løbe tilbage ved Skuddene, saafremt den viste sig at svare til Øiemedet. Derimod viser Regnskabet, at der d. 19. Oktbr. 1629 er blevet leveret til Statholderen i Kjøbenhavn, Frands Rantzau, en Kjede af Kroneguld paa 23 Lod med Kgl. Maj.s Kontrafei i en emaillet Krans, som efter Kongens Befaling er foræret Oberst Sierat (!), Gouverneur over Bjergværkerne i Sverrig. Det ser næsten ud til, at man paa en god Maade har komplimenteret Siegroth ud af Landet, da det ved Udløbet af den fire Maaneders Frist, han havde betinget sig, viste sig, at han ikke havde evnet at sætte den paatænkte Tilvirkning af smedede Jernkanoner i Gang, samt at hans Projekt om rekulefrie Lavetter ikke havde svaret til Forventningerne, maaske dog væsenligst fordi disse have været spændte for høit og fremfor alt i en urigtig Retning.

¹⁾ Koncessionen er indført i den af det tydske Kancellis Brevbøger, som er betegnet „Patenten, 1626—1629“, p. 308.